

जिल्हा पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांच्या जबाबदा-या
व प्रशासकीय बाबी..

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग,
शासन परिपत्रक डल्यूक्यूएम २०११/प्र.क्र. १०४/पापु-१२
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक : २३ डिसेंबर २०११

वाचा :- शासन पत्र क्र. डल्यूक्यूएम २०११/प्र.क्र. १०४/पापु-१२, दिनांक २९ जून २०११

प्रस्तावना :

पाणी गुणवत्ता हा कार्यक्रम अधिक प्रभावी राबविण्यासाठी व पाणी गुणवत्ता विषयक कामाचे सुसुत्रिकरण करण्यासाठी प्रत्येक जिल्हासाठी एक स्वतंत्र, या विषयासाठी पूर्णवेळ अधिकारी/कर्मचारी यांची नेमणूक करणे आवश्यक होते. राज्यस्तरावरून दिलेल्या सूचना/आदेश क्षेत्रिय स्तरापर्यंत पोहचविणे, त्याचप्रमाणे क्षेत्रिय स्तरावरील माहिती संकलित करून ती राज्यस्तरावर पाठविणे अशा प्रकारे एक दुवा म्हणून तो काम करू शकतो. संदर्भाधीन शासन पत्रान्वये जिल्हा स्तरावर पूर्ण वेळ पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांच्या नेमूणका करण्याबाबत सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना कळविण्यात आले होते. त्यानुसार प्रत्येक जिल्हयांत पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांच्या नियुक्त्या करण्यात आलेल्या आहेत. सदर पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांच्या जबाबदा-या व सदर पदाच्या प्रशासकीय बाबींचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन परिपत्रक

पाणी गुणवत्ता निरिक्षक पदांची कर्तव्य व जबाबदा-या काय असाव्यात तसेच सदर पदांच्या प्रशासकीय बाबीसंदर्भात सदर परिपत्रकान्वये पुढील प्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहेत.

जिल्हा पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांच्या जबाबदाच्या

१. पाणी गुणवत्ता निरिक्षक हे पद जिल्हा स्तरावर पाणी गुणवत्ता विषयक कामकाज पाहाण्यासाठी निर्माण करण्यात आलेले आहे.
२. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांनी ग्रामिण पाणी पुरवठा विभाग, आरोग्य विभाग, ग्राम पंचायत विभाग व पाणी तपासणाच्या प्रयोगशाळा यांच्याशी समन्वय साधून कामकाज करावयाचे आहे.

३. पाणी गुणवत्ता निरिक्षक पदावर काम करणाऱ्या व्यक्तीस पाणी गुणवत्ता संनियंत्रण व सर्वेक्षण कार्यक्रमाचे कामकाम पाहतील. याव्यतीरीक्त इतर कोणतेही कामकाज अथवा पदभार त्यांना देण्यात येऊ नये
४. दरमहा तालुका स्तरीय पाणी गुणवत्ता समित्यांच्या सभा होत आहेत की नाही याचा आढावा मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना सादर करणे तसेच या सभांना वेळोवेळी उपस्थित राहणे.
५. जिल्हा स्तरावर पाणी गुणवत्ता समितीची दरमहा बैठक कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पुरवरा विभाग यांच्या समन्वयाने आयोजित करणे. अतिरीक्त जिल्हा आरोग्य अधिकारी हे जिल्हा पाणी गुणवत्ता समितीचे सदस्य राहतील.
६. पाणी गुणवत्ता संनियंत्रणासाठी शासनाने वेळोवेळी काढलेले शासन निर्णय, सूचना, परीपत्रके याबाबत जिल्हा स्तरावरून पाठपुरावा करणे.
७. जलसुरक्षकांचे प्रशिक्षण, क्षमता बांधणी, मानधन, मुल्यमापन व आढावा या बाबत पाठपुरावा करणे.
८. पाणी गुणवत्ता बाधीत, जलजन्य आजारांचा साथीचा उद्रेक झालेल्या गावांमध्ये जाऊन ग्रामस्थांना मार्गदर्शन करणे व उपाययोजना बाबत पाठपुरावा करणे.
९. ग्रामसेवक आरोग्य कर्मचारी, जलसुरक्षक यांच्या सभेस उपस्थित राहून पाणी नमूने, टीसीएल नमूने, स्वच्छता सर्वेक्षण, पाणी तपासणीत आढळून आलेल्या दुषित नमून्यांबाबत करण्यात आलेली कार्यवाही. याबाबत आढावा घेणे व मार्गदर्शन करणे
१०. पाणी गुणवत्ता विषयक सर्व अहवालांचे एकत्रिकरण करणे व मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या स्वाक्षरीने विभागीय आयुक्त व शासनास अहवाल सादर करणे.
११. पाणी गुणवत्ता विषयक अहवालांची केंद्र शासनाच्या संकेत स्थळावरती नोंद होत आहे की नाही हे पाहाणे व याबाबत अडचणी असल्यास वरीष्ठांना निर्दर्शनास आणून देऊन कार्यवाही करवून घेणे.
१२. स्वच्छता सर्वेक्षण वर्षातून दोन वेळा विहीत कालावधीत पूर्ण होण्यासाठी नियोजन करणे
१३. स्वच्छता सर्वेक्षणात लाल कार्ड वितरीत झालेल्या ग्रामपंचायतींना / स्त्रोतांना भेटी देऊन तेथील त्रुटी दूर करण्याबाबत पाठपूरावा करणे.
१४. शासनाकडून १ पाणी गुणवत्ता विषयक वितरीत झालेल्या विविध साहित्यांचे (Field Test Kits, IEC Materials, etc.) जिल्ह्यात वितरण व सनियंत्रण करणे.
१५. शासनाकडून पाणी गुणवत्ता विषयक वितरीत झालेल्या निधीचे सनियंत्रण करून शासनास वेळोवेळी उपयोगीता प्रमाणपत्र सादर करणे.
१६. शासनाच्या पाणी गुणवत्ता विषयक आयोजित होणाऱ्या सभा, कार्यशळा, प्रशिक्षण इत्यांदीसाठी हजर राहणे.

३७. ग्रामपंचायत स्तरावरून प्राप्त करून घ्यावयाच्या MIS साठी एक नमुना तयार करणे व ग्रामस्तरावर त्याप्रमाणे उपलब्ध करून दिलेल्या संगणकावर संबंधीत ग्रामपंचायती मधील पूर्ण वेळ नेमलेल्या संगणक ऑपरेटर कडून ती माहिती भरून घेणे व त्याचे गट व जिल्हा पातळीवर समन्वय करणे.

३८. शासनाने वेळोवेळी दिलेली पाणी गुणवत्ता विषयक निगडीत इतर कामे.

प्रशासकीय बाबी

१. मुख्य कार्यकारी अधिकारी आरोग्य विभागातील - आरोग्य पर्यवेक्षक, आरोग्य सेवक, ग्राम पंचायत विभागातील - विस्तार अधिकारी पंचायत, ग्राम विकास अधिकारी, ग्राम सेवक, आरोग्य सेवक, पाणी पुरवठा विभागातील कनिष्ठ अथवा शास्त्रा अभियंता यांचेपैकी एक व्यक्तीस लोन बेसीसवर जिल्हा मुख्यालय पाणी गुणवत्ता संनियंत्रण व सर्वेक्षण कार्यक्रमासाठी जिल्हा पाणी गुणवत्ता निरिक्षक म्हणुन प्रतिनियुक्तीचे आदेश निर्गमित करतील.
२. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांचे वेतन, भत्ते मूळ नियुक्तीच्या ठिकाणाहून काढण्यात येतील.
३. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांवर प्रशासकीय नियंत्रण हे कार्यकारी अभियंता (ग्रामीण पाणी पुरवठा) यांचे राहील.
४. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांचे हजेरी पत्रक कार्यकारी अभियंता यांचे कार्यालयात ठेवण्यात यावे.
५. कार्यकारी अभियंता यांनी पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांचे हजेरीपत्रक दरमहा त्यांच्या मूळ आस्थापनाकडे पाठवावे.
६. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांना पाणी गुणवत्ता विषयक कामासाठी प्रतिनियुक्ती भत्ता अथवा कोणतेही वेगळे मानधन देय असणार नाही.
७. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांची मासिक दैनंदिनी कार्यकारी अभियंता (ग्रामीण पाणी पुरवठा) मंजूर करतील.
८. पाणी गुणवत्ता निरिक्षक हे जिल्हा परिषदेमध्ये संपूर्ण स्वच्छता अभियान जिल्हा कक्षामध्ये बसून कामकाज करतील यासाठी त्यांना या कक्षातील संगणक, दूरध्वनी, वाहन, इंटरनेट, स्टेशनरी, ड्यूरॉक्स इ. सुविधाचा वापर करता येईल. जिल्हा पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था कार्यान्वयीत झाल्यावर पाणी गुणवत्ता निरिक्षक त्या कक्षामध्ये बसून कामकाज करतील.
९. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांची जिल्हा अंतर्गत फिरती केलेली प्रवास भत्ते देयके मूळ आस्थापनावरून काढण्यात येतील. जिल्हा व राज्या बाहेरील प्रवास भत्ता देयके जिल्हा स्तरावरील सपोर्ट फंड / संपूर्ण स्वच्छता अभियान कक्ष यांच्या खात्यातील निधीतून देण्यात येतील.
१०. कार्यकारी अभियंता (ग्रामीण पाणी पुरवठा) हे पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांनी केलेल्या कामकाजांचे मुल्यमापन करून अहवाल पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांच्या मूळ आस्थापनेकडे सादर करतील व या अहवालावरून संबंधीत अधिकारी गोपनीय अहवाल लिहीतील

११. पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांच्या कामाचे मुळ्य मापन करून काम असमाधानकारक असल्यास उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी ग्रामपंचायत, अतिरीक्त जिल्हा आरोग्य अधिकारी, कार्यकारी अभियंता ग्रामीण पाणी पुरवठा यांच्या संयुक्त शिफारसीने मुख्य कार्यकारी अधिकारी दुसऱ्या पाणी गुणवत्ता निरिक्षकांची नियुक्ती करतील सदर शासन परिपत्रक हे ग्राम विकास विभाग व सार्वजनीक आरोग्य विभागाच्या मिळालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन परिपत्रकाचा संगणक सांकेतांक २०१११२२३११२०५२१२५२००१
असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(दि.प्र. देशमुख)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव
- २) मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव
- ३) अप्पर मुख्य सचिव, सार्वजनीक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ४) प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ५) सचिव, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ६) उपसचिव व संचालक (आर.एस.पी.एम.यू.) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय,
- ७) विभागीय आयुक्त (सर्व)
- ८) जिल्हाधिकारी (सर्व)
- ९) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
- १०) सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉर्ट मुंबई.
- ११) संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे
- १२) संचालक, पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था, बेलापुर नवी मुंबई.
- १३) मुख्य अभियंता राज्यस्तरीय भारत निर्माण कक्ष बेलापुर नवी मुंबई.
- १४) राज्य समन्वयक, संवाद व क्षमता विकास कक्ष, बेलापुर नवी मुंबई.
- १५) अधीक्षक अभियंता विभागीय भारत निर्माण कक्ष. (सर्व)
- १६) उपसंचालक (आरोग्यसेवा), राज्य आरोग्य प्रयोगशाळा, पुणे.
- १७) कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १८) जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १९) उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्रा.प.), जिल्हा परिषद (सर्व).
- २०) गटविकास अधिकारी पंचायत समिती सर्व.
- २१) पाणी गुणवत्ता निरीक्षक (सर्व)
- २२) सर्व कायर्यासने, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २३) निवड नस्ती, का.क्र. पा.पु. १२.